

[https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-17\(46\)-89-102](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-17(46)-89-102)

УДК 159.9:316.6

**Тягур Любомира Миронівна,**

викладач психології

відокремленого структурного підрозділу (ВСП)

«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж

Мукачівського державного університету».

Мукачево, Закарпатська область, Україна.



<https://orcid.org/0000-0001-5106-2920>

[lyubomira107@gmail.com](mailto:lyubomira107@gmail.com)

## **ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНІВ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**

**Анотація.** У статті розглянуто проблему самоактуалізації викладачів закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО), наведено результати емпіричного дослідження, за якими виявлено розподіл педагогів ЗФПО за рівнями самоактуалізації та охарактеризовано показники приналежності педагогів до певного рівня, визначено кількість досліджуваних з недостатнім рівнем самоактуалізації у процентному відношенні. Висвітлено результати кластерного аналізу за показниками методики САТ Е.Шострома, за якими виявлено 5 кластерів досліджуваних викладачів, кожний з яких було співвіднесено з певним рівнем самоактуалізації. До першого кластеру було віднесено викладачів з високими показниками самоактуалізації. До другого кластеру потрапили досліджувані з показниками самоактуалізації переважно нижчими за середні. Третій кластер склали учасники дослідження із середніми показниками самоактуалізації. До четвертого кластеру віднесено досліджуваних з найнижчими показниками самоактуалізації. П'ятий кластер склали викладачі закладів фахової передвищої освіти з показниками самоактуалізації, які є переважно вищими за середній. За узагальненням результатів кластерного аналізу визначено розподіл викладачів фахових коледжів за рівнями самоактуалізації. Проведене емпіричне дослідження дозволило виявити, що педагогічні працівники закладів фахової передвищої освіти характеризуються недостатнім рівнем самоактуалізації. Менше третини з них мають високий і вищий за середній рівні самоактуалізації, чверть – середній, а близько половини – нижчий за середній і низький. Зроблено висновок про те, що недостатній рівень самоактуалізації

переважної більшості викладачів закладів фахової передвищої освіти може негативно позначитися як на їх професійному розвитку, так і на якості їх професійної діяльності. Констатовано доцільність розроблення та апробації моделі й програми сприяння самоактуалізації викладачів закладів фахової передвищої освіти у спеціально організованому психологічному навчанні.

**Ключові слова:** самоактуалізація; рівні самоактуалізації; освітнє середовище; викладач; заклад фахової передвищої освіти; фаховий коледж.

## **ВСТУП / INTRODUCTION**

**Постановка проблеми.** Сучасний стан стрімких змін в освіті нашої держави, проведення реформування всіх рівнів освіти, необхідність переосмислення змісту освіти в цілому та швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій ставить перед викладачем педагогічного коледжу якісно нові вимоги до формування іміджу і професійності педагога. Згідно Концепції розвитку педагогічної освіти «професійний розвиток спрямований на реалізацію педагогічним працівником себе як особистості. Прагнення до самовдосконалення й самоосвіта є важливими чинниками професійного зростання педагога, що забезпечують розширення його професійних можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності» [1]. Отже, дослідження стану самоактуалізації викладачів закладів фахової передвищої педагогічної освіти є нагальною потребою сучасної науки.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Визначний вплив на розвиток теорії самоактуалізації особистості мали А. Адлер, Е. Еріксон, К. Гольдштейн, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс, В. Франкл, Е. Фромм.

Автором терміну «самоактуалізація» вважають німецького нейрофізіолога К. Гольдштейна, який вважав, що відмінності в напрямках і цілях самоактуалізації обумовлені різними внутрішніми потенціями людей і відмінностями в перешкодах, які виникають на шляху особистості, яка самоактуалізується, в навколишньому середовищі. Коли перешкоди долаються то це призводить або до пристосування до середовища, або до оволодіння ним та знаходження більш ефективних способів поведінки [2].

На думку А. Маслоу, самоактуалізація це «безперервна актуалізація потенцій, здібностей і талантів, як здійснення місії, як повне знання й прийняття власної потаємної суті, як невинне прагнення до єдності, інтеграції та синергії особистості» [3]. Умовами успішної самоактуалізації особистості, він вважав, усвідомлення власного потенціалу, сильних і

слабких сторін, здібностей, бажань та прагнень; сприятливі зовнішні обставини, які б не пригнічували тенденцію особистості до актуалізації, а сприяли їй; відкритість особистості новим ідеям, новому досвіду, готовність ризикувати, помилятися та відмовлятися від старих звичок [4].

Згідно поглядів К. Роджерса, самоактуалізація – це та сила, що змушує людину розвиватися на різних рівнях – від оволодіння моторними навичками до вищих творчих злетів. Самоактуалізована людина – повністю самодостатня особистість, її властивості багато в чому нагадують дитину, що цілком природно: адже людина ніби повертається до самостійного оцінювання світу, характерної для дитини, до її переорієнтації з метою отримання схвалення [5]. Г. Олпорт визначає, що кожна людина має сукупність особистісних рис, які, насамперед, визначають її поведінку, роблять її унікальною, визначають потенціал особистісного зростання та самоактуалізації [6].

Людині, яка самоактуалізується, властиві такі характерні риси: потреба в прийнятті себе, стресостійкість, як здібність завжди вільно реагувати на ситуацію і вільно переживати свою реакцію, здібність до опанування будь-якого досвіду та бажання людини жити повноцінним життям, насичено щомоментно, відсутність конформізму, як властивості більше прислухатися до власних інстинктів та інтуїції, ніж думки інших та почуття свободи у думках і вчинках, високий рівень творчості та креативності, емпатія, як властивість проникати не лише в думки, але і відчуття інших людей, дивитися на проблему їхніми очима, вміння стати на їх місце [7].

У вітчизняній психології проблему самоактуалізації особистості досліджували Г. Балл, О. Бандура, О. Бондарчук, Б. Братаніч, С. Братченко, Е. Горячева, І. Ільченко, Л. Карамушка, Н. Ключева, Г. Радчук, О. Солодухова, Н. Старинська, М. Ткалич, О. Яремчук.

## **МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS**

**Метою** дослідження є визначення рівня самоактуалізації викладачів педагогічних коледжів.

Для реалізації мети поставлено такі **завдання**: на підставі кластерного аналізу розподілити викладачів закладів фахової передвищої освіти на рівні самоактуалізації та обґрунтувати характеристики приналежності педагогів до певного рівня. Визначити кількість викладачів з недостатнім рівнем самоактуалізації у процентному відношенні.

## **ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS**

У своїх дослідженнях О. Бандура зазначає, що самоактуалізація – це

процес актуалізації людиною власних потенціалів і використання їх як засобів реалізації сенсу життя. Актуалізація потенціалів визначається як усвідомлення та прийняття (інтеграція до «Я-концепції») раніше неусвідомлюваних власних можливостей та психічних змістів (думок, почуттів, моделей поведінки, властивостей, здібностей та ін. – як суб'єктивно приємних, так і суб'єктивно неприємних, як соціально схвалюваних, так і соціально не-схвалюваних). Тією мірою, якою ці змісти актуалізуються, вони стають психологічними ресурсами, доступними свідомому вольовому контролю та використанню суб'єктом. Актуалізація потенціалів є природним процесом, проте в умовах розвитку сучасної людини він легко блокується. Найефективніше такий процес стимулюють психотерапія та психокорекційні технології групової роботи, призначені для сприяння особистісному зростанню учасників [8].

Дослідник Г. Балл розглядає соціальні аспекти самоактуалізації, психологічні механізми, стратегію особистісного зростання і трансценденцію як вищий рівень самоактуалізації. На його думку, трансцендери виявляють більш цілісне ставлення до світу та підвищену тенденцію до синергії; більшою мірою і легше, ніж інші, виходять за межі свого «Я», долають самототожність; здатні до любові та благоговіння [9].

С. Братченко визначає такі критерії самоактуалізації: прийняття себе, відкритість внутрішньому світ переживань; розуміння себе; відповідальна свобода; цілісність; динамічність, прийняття інших; розуміння інших; соціалізованість; творча адаптивність [10].

Науковець О. Мірошніченко розкриває поняття самоактуалізації, як реалізацію людиною своїх здібностей поряд з реалізацією особистісного потенціалу. Дана категорія знаменує собою неперервний рух у бік професійного та загальноособистісного зростання. Найбільш сприятливим для обох процесів є відповідність між професійним та особистісним розвитком, коли досягнення професійних вершин є одночасно і вершиною розквіту особистості [11].

За судженнями С. Грабішук самоактуалізація є одночасно метамотивом, станом, процесом розвитку, вищою метою особистості та її фактичним результатом. Особистість, яка прагне до самоактуалізації, розглядає її як свою місію, своє покликання. Вона занурюється у справу свого життя та починає ототожнювати себе зі своїм призначенням. Все це призводить до глибинних змін особистості, які характеризуються відповідним станом, спрямованим на пошук та розкриття себе, а також на орієнтацію на вищі цінності. Як наслідок, відбувається процес розвитку, який направлений на самого себе з метою пошуку, усвідомлення та

реалізації наявного потенціалу, здібностей та можливостей. Самоактуалізація це фактичний результат, який виявляється внаслідок здійснення щоденного вибору особистістю або на користь свого розвитку, або ж у сторону комфорту та безпеки [12].

В. Гомонюк у професійній самоактуалізації окреслює такі структурні компоненти: ресурс, процес та результат [13].

Л. Карамушка, М. Ткалич, виділяють такі особливості самоактуалізації особистості в професійній діяльності: активне якісне перетворення людиною свого внутрішнього світу, яке відбувається в процесі її діяльності, насамперед, професійній; основа професійного розвитку особистості як динамічного і безупинного процесу самопроекування; потреба в самоактуалізації є фундаментальною складовою зрілої особистості, яка сприяє формуванню її професійної зрілості; професійна самоактуалізація пов'язана з певними цінностями особистості, з вирішенням особистісних протиріч, зі зміною мотиваційної сфери, з появою внутрішньої потреби у формуванні певної професійної стратегії, плануванні професійної кар'єри [14].

## **МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS**

У дослідженні взяли участь 290 викладачів педагогічних коледжів з різних регіонів України.

Для дослідження самоактуалізації викладачів закладів фахової передвищої освіти було використано відомий опитувальник САТ Е. Шострома [15]. Відповідно до цього опитувальника було визначено такі показники: орієнтація в часі, підтримка, цінності, гнучкість, сензитивність, спонтанність, самоповага, самосприйняття, уявлення про природу людини, синергія, прийняття агресії, контактність, пізнавальні потреби [16]. Одержані результати підлягали математико-статистичному аналізу з використанням комп'ютерної програми SPSS (версія 23,0).

## **РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS**

За результатами кластерного аналізу за показниками методики САТ Е. Шострома було виявлено 5 кластерів досліджуваних викладачів за рівнями самоактуалізації (табл. 1).

Кожна група досліджуваних з різними рівнями самоактуалізації мають статистично значущі відмінності за особливостями прояву показників самоактуалізації.

*Таблиця 1*

**Результати кластерного аналізу показників самоактуалізації  
 викладачів закладів фахової передвищої освіти**

Показники самоактуалізації	Кластер				
	1	2	3	4	5
Орієнтація в часі	57,0	42,4	55,2	43,9	56,5
Підтримка	64,2	46,0	50,0	36,4	58,8
Цінності	55,9	48,9	44,8	39,0	57,5
Гнучкість	60,2	40,5	54,7	43,6	52,6
Сензитивність	61,9	51,7	44,1	39,5	55,6
Спонтанність	64,0	51,3	45,1	39,3	52,9
Самоповага	59,9	48,8	50,8	35,2	56,4
Самосприйняття	59,5	43,8	54,3	40,1	56,9
Уявлення про природу людини	45,8	50,7	46,6	45,3	57,1
Синергія	45,4	43,2	50,1	49,5	53,6
Прийняття агресії	57,7	50,8	48,6	39,1	54,7
Контактність	60,8	44,6	49,9	44,7	55,5
Пізнавальні потреби	57,1	50,8	49,4	46,1	51,3
Креативність	64,2	44,1	47,5	45,9	53,0

До першого кластеру (8,6%) було віднесено викладачів з високими показниками самоактуалізації. Це досліджувані, для яких характерним є здатність переживати справжній момент свого життя у всій його повноті, а не просто як фатальний наслідок минулого або підготовку до майбутнього «справжнього життя»; ці педагоги відчувають нерозривність минулого, сьогодення і майбутнього, тобто бачать своє життя цілісно і живуть тут і зараз. Саме таке психологічне сприйняття часу викладачами свідчить про високий рівень самоактуалізації особистості; вони незалежні у своїх вчинках, прагнуть керуватися в житті власними цілями, переконаннями, установками і принципами, що, однак, не означає ворожості до оточуючих і конфронтації з груповими нормами. Вони є вільними у виборі, і не схильні до зовнішніх впливів. Представники цієї групи є гнучкими в реалізації своїх цінностей в поведінці, взаємодії з оточуючими людьми, здатні швидко і адекватно реагувати динамічні ситуації. Викладачі повністю розуміють свої потреби і почуття, дуже добре їх відчувають. Мають підвищену рефлексивність, безпосередньо виражають свої почуття. Володіють здатністю до продуманих, цілеспрямованих дій, але разом з цим можуть не передбачати наслідки своїх вчинків, про те, не бояться вести себе природно і розкуто, демонструвати оточуючим свої емоції. Цінують свою гідність, позитивні властивості характеру, мають високий рівень

самоповаги та гордості. Представники цього кластеру адекватно сприймають себе, незалежно від оцінки своїх переваг і недоліків, можливо, всупереч останнім. В них є здатність приймати своє роздратування, гнів і агресивність, як природний прояв людської природи. Ці педагоги здатні до швидкого встановлення глибоких і тісних емоційно-насичених контактів з людьми або, використовуючи звичну у вітчизняній соціальної психології термінологію, до суб'єкт-суб'єктного спілкування. Мають високий пізнавальний інтерес та прагнуть до нових знань про навколишній світ. Володіють вираженою творчою спрямованістю особистості. Уявлення про людину і синергію мають на середньому рівні. Часто не можуть поєднати відпочинок і роботу, тілесне і духовне. У сукупності дані показники сприяють гармонійній життєдіяльності. Все це дає підстави віднести цих досліджуваних до групи з високим рівнем самоактуалізації.

До другого кластеру (24,7%) потрапили досліджувані з показниками самоактуалізації переважно нижчими за середні. Вони мають найнижчий бал орієнтації у часі, що свідчить орієнтацію людини лише на один з відрізків тимчасової шкали (минуле, сьогоднішнє або майбутнє) або/та дискретне сприйняття свого життєвого шляху. Цим викладачам властива ригідність, можливість неадекватно сприймати динамічні умови середовища, важкість пристосовуватись до змін і сприймати їх. Представникам другого кластеру дуже важко встановлювати суб'єкт-суб'єктні стосунки, часто уникають контактів з іншими людьми та важко встановлюють довірливі, теплі взаємини з навколишніми, переживаючи страх перед виявом ніжних почуттів до інших, стають більш замкнутими та стриманими в соціумі. Таким викладачам властиве шаблонне мислення, часто відсутній потяг до творчості та креативності. Отже, цих досліджуваних віднесено до групи нижчий за середній.

Третій кластер (24,1%) склали досліджувані викладачі з середніми показниками самоактуалізації. Вони часто сумніваються щодо правильності вибору, чекають слушної нагоди на реалізацію своїх задумів і планів, а іноді живуть спогадами про добрі моменти вчорашнього життя; ці педагоги іноді втрачають поєднання минулого, сьогоднішнього і майбутнього. Діють в залежності від ситуації, змінюють плани і цілі, не є наполегливими у досягненні мети, часто піддаються зовнішнім впливам інших осіб, здебільшого конформісти. Стримують свої пізнавальні інтереси та бажання отримувати нові знання про навколишній світ. Володіють більше репродуктивним рівнем передачі нових знань ніж творчим. Уявлення про людину і синергію мають на середньому рівні. Відповідно їх віднесено до групи з середнім рівнем самоактуалізації.

До четвертого кластеру (21,6%) віднесено досліджуваних з найнижчими показниками самоактуалізації. Такі викладачі мають високий ступінь

конформності, залежності від думок навколишніх; вони прагнуть дотримуватись тієї позиції, яка найбільш поширена та акцептована значущими для них членами соціуму, несамостійні, («ззовні спрямовується» особистість), зовнішній локус контролю. Ці викладачі не усвідомлюють цінностей самоактуалізованої особистості, не розуміють власні потреби і почуття, та почуття інших осіб, не здатні до рефлексії. Не залишають місця на спонтанність та вільний вияв своєї позиції. Мають сумніви у правильності своїх думок і передачі емоційних станів, закомплексовані, не помічають своїх переваг і зациклюються на недоліках, володіють неадекватною самооцінкою, часто бачать в інших людях негативні якості і не помічають позитивних. Представникам цього кластеру дуже важко адаптуватися до змін сучасності, набувати нових знань через власні внутрішні переконання. Це дало підстави віднести їх до групи з низьким рівнем самоактуалізації в цілому.

П'ятий кластер (21,0%) склали викладачі закладів фахової передвищої освіти з показниками самоактуалізації, які є переважно вищими за середній. Для них є властиві цінності особистості, яка самоактуалізується. Схильні сприймати природу людини в цілому як позитивну і не брати до уваги дихотомії мужності – жіночності, раціональності – емоційності тощо антагоністичними і непереборними. Ці педагоги мають здатність до цілісного сприйняття світу і людей, до розуміння поєднання протилежностей, таких як гра і робота, тілесне і духовне тощо. Ці досліджувані, не завжди здатні переживати справжній момент свого життя у всій його повноті та відчувають нерозривність минулого, сьогодення і майбутнього, тобто бачать своє життя цілісно і живуть тут і зараз. Іноді є незалежними у своїх вчинках і прагнуть керуватися в житті власними цілями, переконаннями, установками і принципами. Досить часто піддаються зовнішнім впливам, не зовсім усвідомлюють свої потреби і почуття. Можуть безпосередньо виражати свої почуття, але іноді ніякують через сторонній вплив. Їх дії часто продумані, з певною визначеною метою, але іноді сумніваються у правильності своїх дій. Цінують свою гідність, самоповагу, гордість та позитивні властивості характеру. У викладачів цього кластеру іноді виникають сумніви в самооцінці, хоча вони носять короткочасний характер. Здатні володіти своїми негативними емоціями. Прагнуть до спілкування, здебільшого є екстравертованими особистостями. Мають розвинутий пізнавальний інтерес, творчу спрямованість особистості, креативність. Відповідно в цілому їх характеризували, як таких які мали рівень самоактуалізації вищий за середній.

За узагальненням результатів кластерного аналізу виявлено розподіл викладачів закладів фахової передвищої освіти за рівнями самоактуалізації (табл. 2).



Таблиця 2

**Розподіл викладачів закладів фахової передвищої освіти  
за рівнями само актуалізації**

Рівні самоактуалізації	Кількість досліджуваних, у %
Низький	21,6
Нижчий за середній	24,7
Середній	24,1
Вищий за середній	21
Високий	8,6

Як видно з табл. 2, викладачі закладів фахової передвищої освіти характеризуються недостатнім рівнем самоактуалізації. Менше третини з них мають високий (8,6%) і вищий за середній (21,0%) рівні самоактуалізації, 24,1% – середній, а близько половини – нижчий за середній (24,7%) і низький (21,6%).

#### **ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH**

Проведене емпіричне дослідження вказує на те, що лише кожний десятий викладач ЗФПО характеризується високим рівнем самоактуалізації, а отже, спрямований на професійне зростання, що забезпечить його конкурентоздатність, удосконалення професійних можливостей, опанування нових компетентностей та формування творчої індивідуальності та креативності. Іншим викладачам закладів фахової передвищої освіти властивий недостатній рівень самоактуалізації, що негативним чином може позначитися на якості його професійної діяльності.

**Перспективи наших досліджень** вбачаємо у розробленні моделі та програми сприяння самоактуалізації викладачів закладів фахової передвищої освіти з метою переоцінки їх життєво-важливих пріоритетів професійної діяльності під час спеціально організованого психологічного навчання.

#### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)**

- [1] Міністерство освіти і науки України. (2018, Лип. 16). *Наказ № 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
- [2] K. Goldstein, *The organism*. New York: American Book Co, 1939.
- [3] А. Маслоу, А. В. Лазукин, «Самоактуализация – ориентир для личностного

- роста», *Вопросник САМОАЛ – адаптація вопросника POI (Personal Orientation Inventory by Everett Shostrom)*, 1963. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.seti.ee/modules/news/article.php?storyid=14683>
- [4] А. Маслоу, *Мотивация и личность*; пер. с англ. А. М. Татлыбаевой; 2-е изд. Санкт-Петербург, Россия: Питер, 2006, 352 с.
- [5] К. Р. Роджерс, *Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в области практической работы: монография*; пер. с англ. Москва, Россия: ЭКСМО-Пресс, 2000, 464 с.
- [6] Г. Олпорт, *Становление личности: избранные труды*; пер. с англ. Л. Трубицыной и Д. Леонтьева. Москва, Россия: Смысл, 2002, 462 с.
- [7] К. Роджерс, «Путь к целостности: человекоцентрированная терапия на основе экспрессивных искусств», *Вопросы психологии*, № 1, с. 132–139, 1995.
- [8] О. Бандура, «Самоактуалізація як механізм формування інтегрованого стилю життя особистості», *Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: наук.-метод. зб.*; Н. Софій, І. Єрмаков, Ред. Київ, Україна: Контекст, 2000, 336 с.
- [9] Г. А. Балл, *Проблема самоактуализации личности в гуманистической психологии*. Киев, Донецк, Украина: Ровесник, 1993, 52 с.
- [10] С. Л. Братченко, «Гуманистические основы личностно-ориентированного подхода к воспитанию», *Образование и культура Северо-Запада России: вестник Северо-Западного отд. РАО*, Вып. 1, с. 91–99, 1996.
- [11] О. М. Мірошніченко, «Особливості самоактуалізації жінки у професійній діяльності», автореф. дис. канд. наук. Київ, 2007, 20 с.
- [12] С. В. Грабіщук, «Проблема самоактуалізації психологів у процесі навчання у ВЗО», *Особистісно-професійний розвиток майбутніх фахівців соціономічних професій в умовах трансформації суспільства: монографія*. Вінниця, Україна: ТОВ «Нілан ЛТД», 2018, 336 с., с. 104–117.
- [13] В. О. Гомонюк, «Самоактуалізація та самореалізація особистості: сучасні наукові уявлення», *на IX Międzynarod. nauk.-prakt. konf. «Europejska nauka XXI wieka – 2013», Vol. 22: Psychologia i socjologia. Politologija. Przemysl: Nauka i studia*, 2013, s. 21–26.
- [14] Л. М. Карамушка, М. Г. Ткалич, *Самоактуалізація менеджерів у професійно-управлінській діяльності (на матеріалі діяльності комерційних організацій): монографія*. Київ, Запоріжжя, Україна: «Просвіта», 2009, 260 с.
- [15] E. Shostrom, «An inventory for the measurement of self-actualization», *Educational and psychological measurement*, Vol. 24, № 2, p. 207–218, 1964. doi:10.1177/001316446402400203.
- [16] Ю. Е. Алешина, Л. Я. Гозман, Е. М. Дубовская, *Социально-психологические*

*методы исследования супружеских отношений. Спецпрактикум по социальной психологии. Москва, Россия: Изд-во Москов. ун-та, 1987.*

## **RESEARCH OF SELF-ACTUALIZATION'S LEVELS OF TEACHERS OF PROFESSIONAL PRELIMINARY EDUCATION INSTITUTIONS**

**Lyubomyra Tyagur,**

Teacher of psychology

VSP «Humanitarian and Pedagogical Vocational College

Mukachevo State University».

Mukachevo, Zakarpattia region, Ukraine.



<https://orcid.org/0000-0001-5106-2920>

[lyubomira107@gmail.com](mailto:lyubomira107@gmail.com)

**Abstract.** The article considers the problem of self-actualization of teachers of professional preliminary education institutions (PPEI), presents the results of empirical research, which revealed the distribution of teachers PPEI by levels of self-actualization and characterized the indicators of teachers' affiliation to a certain level. The results of cluster analysis according to the indicators of SAT Shostrom's methodology are highlighted, according to which 5 clusters of researched teachers were identified, each of which was correlated with a certain level of self-actualization. The first cluster included teachers with high self-actualization. The second cluster included subjects with self-actualization rates mostly below average. The third cluster consisted of respondents with average self-actualization. The fourth cluster includes those with the lowest rates of self-actualization. The fifth cluster consisted of teachers of v professional preliminary education institutions with self-actualization rates, which are mostly above average. According to the generalization of the results of cluster analysis, the distribution of teachers of vocational colleges by levels of self-actualization is determined. The conducted empirical research allowed revealing that pedagogical workers of professional preliminary education institutions are characterized by insufficient level of self-actualization. Less than a third of them have high and above average levels of self-actualization, a quarter – average, and about half – below average and low. It is concluded that the insufficient level of self-actualization of the vast majority of teachers of vocational higher education institutions can negatively affect both their professional development and the quality of their professional activities. The expediency of development and approbation of the model and program of assistance of self-actualization of teachers of professional preliminary education institutions in specially organized psychological training is stated.

**Key words:** self-actualization; levels of self-actualization; educational environment; teacher; professional preliminary education institutions; vocational college.

## ИССЛЕДОВАНИЕ УРОВНЕЙ САМОАКТУАЛИЗАЦИИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ УЧРЕЖДЕНИЙ СПЕЦИАЛЬНОГО ПРЕДВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ


**Тягур Любомира Мироновна,**

преподаватель психологии

ОСП «Гуманитарно-педагогический профессиональный колледж

Мукачевского государственного университета».

Мукачево, Закарпатская область, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0001-5106-2920>

[lyubomira107@gmail.com](mailto:lyubomira107@gmail.com)

**Аннотация.** В статье рассмотрена проблема самоактуализации преподавателей учреждений профессионального предвысшего образования (ЗФПО), приведены результаты эмпирического исследования, по которым выявлено распределение педагогов ЗФПО по уровням самоактуализации и охарактеризованы показатели принадлежности педагогов к определенному уровню, определено количество исследуемых с недостаточным уровнем самоактуализации в процентном отношении. Представлены результаты кластерного анализа по показателям методики САТ Э. Шострома, по которым выявлено 5 кластеров исследуемых преподавателей, каждый из которых был соотнесен с определенным уровнем самоактуализации. К первому кластеру были отнесены преподавателей с высокими показателями самоактуализации. Во второй кластер попали испытуемые с показателями самоактуализации преимущественно ниже среднего. Третий кластер составили участники исследования со средними показателями самоактуализации. К четвертому кластеру отнесены испытуемые с самыми низкими показателями самоактуализации. Пятый кластер составили преподаватели учреждений профессионального предвысшего образования с показателями самоактуализации, которые являются преимущественно выше среднего. Обобщение результатов кластерного анализа позволило определить распределение преподавателей профессиональных колледжей по уровням самоактуализации. Проведенное эмпирическое исследование позволило выявить, что педагогические работники учреждений профессионального предвысшего образования

характеризуються недостаточним уровнем самоактуализации. Менее трети из них имеют высокий и выше среднего уровне самоактуализации, четверть – средний, а около половины – ниже среднего и низкий. Сделан вывод о том, что недостаточный уровень самоактуализации подавляющего большинства преподавателей учреждений профессионального предвысшего образования может негативно сказаться как на их профессиональном развитии, так и на качестве их профессиональной деятельности. Констатировано целесообразность разработки и апробации модели и программы содействия самоактуализации преподавателей учреждений профессионального предвысшего образования в специально организованном психологическом обучении.

**Ключевые слова:** самоактуализация; уровни самоактуализации; образовательная среда; преподаватель заведения профессионального предвысшего образования; профессиональный колледж.

#### REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2018, Lyp. 16). Nakaz № 776 «Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku pedahohichnoi osvity». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
- [2] K. Goldstein, The organism. New York: American Book Co, 1939.
- [3] A. Maslou, A. V. Lazukin, «Samoaktualizaciya – orientir dlya lichnostnogo rosta», Voprosnik SAMOAL – adaptaciya voprosnika ROI (Personal Orientation Inventory by Everett Shostrom), 1963. [Elektronnyj resurs]. Dostupno: <https://www.seti.ee/modules/news/article.php?storyid=14683>
- [4] A. Maslou, Motivaciya i lichnost'; per. s angl. A. M. Tatlybaevoj; 2-e izd. Sankt-Peterburg, Rossiya: Piter, 2006, 352 s.
- [5] K. R. Rodzhers, Konsul'tirovanie i psihoterapiya. Novejshie podhody v oblasti prakticheskoy raboty: monografiya; per. s angl. Moskva, Rossiya: EKSMO-Press, 2000, 464 s.
- [6] G. Olport, Stanovlenie lichnosti: izbrannye trudy; per. s angl. L. Trubicynoj i D. Leont'eva. Moskva, Rossiya: Smysl, 2002, 462 s.
- [7] K. Rodzhers, «Put' k celostnosti: chelovekocentrirovannaya terapiya na osnove ekspresivnyh iskusstv», Voprosy psihologii, № 1, s. 132–139, 1995.
- [8] O. Bandura, «Samoaktualizatsiia yak mekhanizm formuvannia intehrovanoho styliu zhyttia osobystosti», Kroky do kompetentnosti ta intehratsii v suspilstvo: nauk.-metod. zb.; N. Sofii, I. Yermakov, Red. Kyiv, Ukraina: Kontekst, 2000, 336 s.

- [9] G. A. Ball, Problema samoaktualizacii lichnosti v gumanisticheskoy psihologii. Kiev, Doneck, Ukraina: Rovesnik, 1993, 52 s.
- [10] S. L. Bratchenko, «Gumanisticheskie osnovy lichnostno-orientirovannogo podhoda k vospitaniyu», Obrazovanie i kul'tura Severo-Zapada Rossii: vestnik Severo-Zapadnogo otd. RAO, Vyp. 1, s. 91–99, 1996.
- [11] O. M. Miroshnychenko, «Osoblyvosti samoaktualizatsii zhinky u profesiinii diialnosti», avtoref. dys. kand. nauk. Kyiv, 2007, 20 s.
- [12] S. V. Hrabishchuk, «Problema samoaktualizatsii psykholohiv u protsesi navchannia u VZO», Osobystisno-profesiinyi rozvytok maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii v umovakh transformatsii suspilstva: monohrafiia. Vinnytsia, Ukraina: TOV «Nilan LTD», 2018, 336 s., s. 104–117.
- [13] V. O. Homoniuk, «Samoaktualizatsiia ta samorealizatsiia osobystosti: suchasni naukovy uiavlennia», na IX Międzynarod. nauk.-prakt. konf. «Europejska nauka XXI powieka – 2013», Vol. 22: Psychologia i socjologia. Politologija. Przemisl: Nauka i studia, 2013, s. 21–26.
- [14] L. M. Karamushka, M. H. Tkalych, Samoaktualizatsiia menedzheriv u profesiino-upravlinskii diialnosti (na materialy diialnosti komertsiinykh orhanizatsii): monohrafiia. Kyiv, Zaporizhzhia, Ukraina: «Prosvita», 2009, 260 s.
- [15] E. Shostrom, «An inventory for the measurement of self-actualization», Educational and psychological measurement, Vol. 24, № 2, p. 207–218, 1964. doi:10.1177/001316446402400203.
- [16] YU. E. Aleshina, L. YA. Gozman, E. M. Dubovskaya, Social'no-psihologicheskie metody issledovaniya supruzheskih otnoshenij. Specpraktikum po social'noj psihologii. Moskva, Rossiya: Izd-vo Moskov. un-ta, 1987.

*Стаття надійшла до редакції  
12 серпня 2021 року*